

CHOJNICE W DRODZE DO WOLNEJ POLSKI

31 stycznia 1920 roku po 148 latach pruskich rządów Chojnice wróciły do wolnej Polski. To wielkie dziejowe wydarzenie nastąpiło po długotrwałych zmaganiach, a towarzyszyły mu entuzjazm i patriotyzm godne naśladowania. Czcząc dzieło naszych przodków, którzy potrafili na zawsze scalić Chojnice z Rzeczpospolitą, a zarazem obudzić chojnicką dumę i tożsamość, winniśmy okazać wierność tym samym wartościom. Niech nasza radość i pamięć o wydarzeniach sprzed 100 lat wyrazi się jak najliczniejszym i aktywnym uczestnictwem w działaniach i uroczystościach wielkiego jubileuszu.

KALENDARIUM WYDARZEŃ 1919 – 1920

Rok 1919

11 stycznia

Władze prowincji Prusy Zachodnie wydały zarządzenie o ograniczeniu swobodnej działalności narodowej Polaków. Nie zahamowało to polskiej aktywności; 12 stycznia działacz narodowy Józef Chrzanowski ze Zbenin zapewniał uczestników wiecu, że w wyniku mającej się rozpocząć konferencji w Wersalu (18 I 1919) Chojnice będą w Polsce.

9 marca

Powstało Towarzystwo Śpiewu „Lutnia”, które stało się ogniskiem kultury polskiej i życia narodowego. Jednym z inicjatorów powołania chóru był Julian Rydzkowski. Prezesem został ks. Aleksander Pronobis, dyrygentem organista Józef Michalski.

7 maja

Został ogłoszony projekt granicy polsko – niemieckiej, według którego Chojnice zostałyby po polskiej stronie. Wywołało to ogromne poruszenie władz i niemieckiej ludności w Chojnicach; protesty wysyłano do rządu i kanclerza republiki weimarskiej, trzysobowa delegacja Chojnic udała się do Weimaru z żądaniem zagwarantowania niemieckiej przyszłości miasta.

28 czerwca

Podpisanie przez stronę niemiecką traktatu wersalskiego, na mocy którego Chojnice wraz z ważnym węzłem kolejowym przyznano Polsce. Fakt ten stał się momentem przełomowym w stosunkach politycznych i narodowych. W II poł. roku inicjatywa polityczna przeszła w ręce Polaków.

2 lipca

Z inicjatywy dra Jana P. Łukowicza powstało w Chojnicach koło Polskiego Czerwonego Krzyża. 20 lipca powołano do życia polskie Towarzystwo Ludowe, 12 sierpnia gniazdo Tow. Gimnastycznego „Sokół”; prezesem obu organizacji został mec. Feliks Kopicki. 9 listopada z inicjatywy Władysława J. Schreibera zawiązało się Towarzystwo Polskich Kupców Samodzielnych. Nowo powstałe stowarzyszenia prowadziły żywą działalność.

10 sierpnia

Impreza „Lutni” - bazar na cele oświatowe i dobroczynne w ogrodach restauracji Nowa Ameryka - została brutalnie zakłócona przez Grenzschutz, tj. niemiecką organizację paramilitarną. Zarząd „Lutni” złożył zażalenie do francuskiej misji wojskowej w Berlinie, za pośrednictwem Podkomisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Gdańsku.

17 sierpnia

Ukonstytuowała się w Chojnicach komisja likwidacyjna, której zadaniem było przejmowanie urzędów z rąk niemieckich. W jej skład weszli m. in. ks. Józef Szydzik z Wielka, Antoni Kunowski z Chojnic, Jan Głowczewski z Kaszuby, Władysław Hołoga z Brus, Franciszek Czarnowski z Zalesia.

26 sierpnia

Powiatowa Rada Ludowa ustanowiła Delegatem Powiatowym przy landracie Stanisława Sikorskiego, właściciela majątku rycerskiego w Wielkich Chełmach. Na podst. porozumień polsko – niemieckich na Pomorzu powołano 18 delegatów powiatowych oraz dwóch przy nadburmistrzach. Polski delegat miał wgląd w decyzje landrata dotyczące powiatu, działał na rzecz przejęcia terenu przez państwo polskie, zapobiegał ogołacaniu miasta i powiatu z własności państwowej i samorządowej, przeciwstawiał się wywożeniu mienia państwowego do Niemiec oraz wyrębowi lasów w powiecie.

28 września

Ukazała się pierwsza polska mapa z naniesioną granicą polsko – niemiecką. Chojnickie gazety zamieszczały liczne ogłoszenia o sprzedaży domów, nieruchomości, sklepów, warsztatów, o wieczorach pożegnalnych i likwidacji niemieckich organizacji.

Jesień

Pod kierunkiem powiatowego komendanta Straży Ludowych Antoniego Ulandowskiego został opracowany „Plan zabezpieczenia powiatu chojnickiego wraz z rozporządzeniami mającymi być ogłoszonymi natychmiast po wycofaniu wojsk niemieckich”. 22 listopada plan został zaaprobowany przez Podkomisariat Naczelnej Rady Ludowej w Gdańsku.

25 listopada

W Berlinie podpisano polsko – niemiecką umowę o przekazaniu zarządu cywilnego na terenach Pomorza przyznanych Polsce; zgodnie z umową przejmowanie rozpocznie się siódmego dnia po ratyfikacji traktatu wersalskiego przez niemieckie Zgromadzenie Narodowe.

29 grudnia

Dotychczasowe tajne Towarzystwo Tomasza Zana ujawniło się i zorganizowało zabawę (wg prasy) „polskich studentów chojnickiego gimnazjum”.

Rok 1920

10 stycznia

Ratyfikacja postanowień traktatu wersalskiego przez republikę weimarską.

13 stycznia

Opublikowano w Chojnicach obwieszczenie w językach polskim i niemieckim z wezwaniem ludności do zachowania spokoju w dniach przejmowania powiatu przez wojsko polskie – od 30 stycznia do 1 lutego 1920 r. W zastępstwie landrata (który opuścił już Chojnice) odezwę podpisał Naghel, ze strony polskiej S. Sikorski.

28 stycznia

Wprowadzono markę polską jako obowiązującą walutę. Wkrótce magistrat i starostwo powiatowe w Chojnicach wyemitowały pieniądze zastępcze – banknoty o różnych nominałach.

31 stycznia

Ok. godz. 10.00 wymaszerował z miasta oddział Grenzschutzu. W ciągu kilku godzin ludność polska udekorowała miasto flagami i ustawiła kilka bram powitalnych na przyjęcie oczekiwanego wojska polskiego. Wojsko polskie nadeszło od strony Kamienia Krajeńskiego i zatrzymało się na wzgórzu koło wieży ciśnień, umożliwiając swobodne wyjście z miasta niemieckim oddziałom.

Godz. 11.00

Wyznaczeni komisarze zakończyli przejmowanie urzędów: starostwo przejął Stanisław Sikorski, sądownictwo Aleksander Stander, prokuraturę Antoni Ulandowski, kolejnictwo Feliks Kopicki. Władzę w mieście burmistrz dr Bruno Molkentin oddał w ręce radnego Jana Kalety.

Godz. 13.00

Przy dźwiękach dzwonów przez Bramę Człuchowska na Rynek wkroczył 59 Pułk Piechoty Wielkopolskiej dowodzony przez podpułkownika Stanisława Wrzalińskiego. Raport dowódcy pułku złożył komendant Straży Ludowej Antoni Ulandowski. Przemówienia powitalne wygłosili komisaryczny starosta Stanisław Sikorski i komisaryczny burmistrz dr Alojzy Sobierajczyk. Uroczysty nastrój historycznego wydarzenia podkreśliły patriotyczne pieśni „Lutni” oraz inscenizacja na balkonie ratusza symbolicznego zrzucania kajdan przez Polonię, w wykonaniu Bronisławy Stammowej.

Ppłk Wrzaliński w odpowiedzi na powitanie wypowiedział pamiętne słowa:
Przyjmuję miasto Chojnice jako część ziemi polskiej i da Bóg na wieki nią pozostanie

31 stycznia

Wieczorem w salach starostwa powiatowego starosta S. Sikorski wydał bankiet dla oficerów WP i działaczy polskich. W podniosłym nastroju uczczono powrót Chojnic na łono odrodzonej Ojczyzny. Wieczorem tego dnia grupka żołnierzy polskich na ówczesnym placu Wilhelma usunęła z postumentu pomnik Wilhelma I.

1 lutego

W ratuszu w obecności zebranej po raz ostatni Rady Miejskiej radny Jan Kaletta przekazał insygnia władzy burmistrzowi dr. Alojzemu Sobierajczykowi.